

Вовчак Ольга Дмитрівна,
д.е.н, професор,
завідувачка кафедри банківської справи та фінансових технологій
Навчально-наукового інституту банківських технологій та бізнесу
Університету банківської справи,
Єндоренко Любов Олексіївна,
здобувачка освітнього-наукового ступеня «доктор філософії»,
Університету банківської справи

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ SREP ДЛЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ БАНКІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Анотація. Банківська система України розвивається швидкими темпами. Враховуючи євроінтеграційні процеси, важливим аспектом є приведення у відповідність усіх нормативно-правових актів, що регулюють банківську діяльність України. Регулятором – Національним банком України визначено вимоги, що спрямовані на забезпечення належного управління ризиками, впроваджено національну оцінку ризиків, важливим елементом якої є використання такого наглядного інструменту як методологія SREP, основні підходи використовуються сьогодні і в системі фінансового моніторингу для запобігання та протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Ключові слова. Фінансовий моніторинг, національна оцінка ризиків, методологія SREP, ризик-орієнтований підхід.

Система фінансового моніторингу регулюється міжнародними стандартами і спрямована на протидію відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ) на основі використання ризик-орієнтованого підходу (далі – РОП) відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізацію (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон про ПВК/ФТ) [1]. Під час використання ризик-орієнтованого підходу приділяється значна увага великомасштабним схемним операціям, підозрілим клієнтам, публічним діячам тощо.

На теперішній час запроваджуються методики оцінки ризиків у сфері ПВК/ФТ на національному рівні. В Україні двічі здійснено Національну оцінку ризиків (НОР) у сфері запобігання та протидії. НОР відповідно до Закону про ПВК/ФТ – система заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу, уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (за потреби) з метою визначення (виявлення) ризиків (загроз) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, їх аналіз, оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків [2]. Її метою є виявлення національних ризиків у системі ПВК/ФТ,

визначення елементів управління ними та сприяння у розробці стратегії розвитку системи ПБК/ФТ в Україні.

Перехід до ризик-орієнтованого банківського нагляду передбачає:

- аналіз бізнес моделей та стратегій банку;
- щорічне стрес-тестування;
- посилений контроль операцій банків з пов'язаними особами.

Також в стратегію банківського нагляду входить підвищення якості розкриття фінансової та пруденційної звітності та гармонізація пруденційних вимог до банків з нормами законодавства ЄС та рекомендаціями Базельського комітету. Важливим також є посилення вимог до інформаційної безпеки з метою забезпечення безперервного функціонування банківської системи та захисту від кібератак. Національний банк України продовжує запровадження нових наглядових інструментів, що ґрунтуються на проведенні оцінки ризиків банків та якості управління цими ризиками (risk-based approach) на підставі методології SREP, що було передбачено Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року [3].

З 1 жовтня 2020 року Національний банк України почав застосовувати єдину процедуру та методологію процесу наглядових перевірок та оцінки, а саме SREP [4]. Така оцінка банків (SREP) є безперервним процесом, здійснюється одночасно за всіма банками шляхом оцінки ризиків та якості управління ними на підставі аналізу наявних тенденцій у діяльності банків, у т.ч. з порівнянням ключових показників діяльності банку з «peer-group» (подібними банками), результатів поточного моніторингу фінансового стану банків [3].

Оцінка банків (SREP) проводиться щорічно на 1 січня. Актуалізація оцінки проводиться щокварталу, на підставі аналізу змін кількісних показників та з урахуванням нової суттєвої нефінансової інформації, у т.ч. інформації, отриманої від підрозділів НБУ [3].

Загальні підходи до проведення оцінки банків за методологією SREP полягають в:

- аналізі та оцінці бізнес-моделі (оцінка життєдіяльності бізнес-моделі та оцінка стійкості стратегії банку);
- оцінці рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю (оцінювання ефективності: системи корпоративного управління загалом, корпоративної культури, організаційної структури, політики та практики винагород, системи управління ризиками, системи внутрішнього контролю, ризику AML);
- достатності капіталу (визначення достатності капіталу для покриття таких основних видів ризиків: кредитного, процентного, ринкового, операційного);
- достатності ліквідності (оцінка достатності ліквідних активів для покриття ризиків ліквідності та фінансування та визначення заходів, необхідних для врегулювання потенційного дефіциту ліквідності).

Водночас, запроваджений в Україні процес наглядових перевірок та оцінок (SREP) має суттєві відмінності порівняно з міжнародними практиками і

потребує доопрацювання з метою забезпечення більш якісної та належної оцінки банків. Найбільш важливим аспектом, базовим елементом усього процесу SREP є аналіз та внутрішня оцінка достатності капіталу (ICAAP), який ще не впроваджений в банківську практику та не здійснюється вітчизняними банками. Ще одним аспектом є обмежений перелік (лише базових - кредитного, ринкового та операційного) ризиків, що піддаються аналізу в процесі вказаних перевірок. Утім, для більш адекватної оцінки банку необхідно проводити вимірювання усіх суттєвих банківських ризиків для кожного окремого банку для того, щоб можна було вжити негайних та рішучих заходів щодо їх зменшення та усунення недоліків.

Вважаємо, що використання SREP для оцінки банків забезпечує консолідацію дій всіх підрозділів пруденційного блоку для визначення єдиної стратегії нагляду за банками, сприяє підвищенню ефективності використання наглядових ресурсів шляхом застосування принципу пропорційності у визначенні обсягу, періодичності та застосуванні наглядових дій щодо банків залежно від рівня їх ризиків та системного впливу. А врахування підходів, які використовуються в країнах Європейського Союзу для оцінки вітчизняних банків створює можливість порівнювати їх із банками інших країн, з точки зору їх життєздатності та посилює наглядове реагування на ранніх стадіях ідентифікації ризиків банку.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Внукова Н. М. Сучасні економіко-правові ризик-орієнтовані засоби регулювання розвитку ринку фінансових послуг : монографія / Н. М. Внукова, С. В. Глібко ; Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. 304 с.
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» : за станом на 06 груд. 2019 р. / **Верхов.** Рада України. Офіц. вид. К.: Парлам. вид-во, 2019. 59 с. (Серія «Законодавство України»).
3. Впровадження ризик-орієнтованого нагляду за методологією SREP. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83337601>.
4. Здійснено перехід до єдиної процедури наглядових перевірок та оцінки SREP. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zdiysнено-perehid-do-yedynoyi-protseduri-naglyadovih-perevirok-ta-otsinki-srep>.